

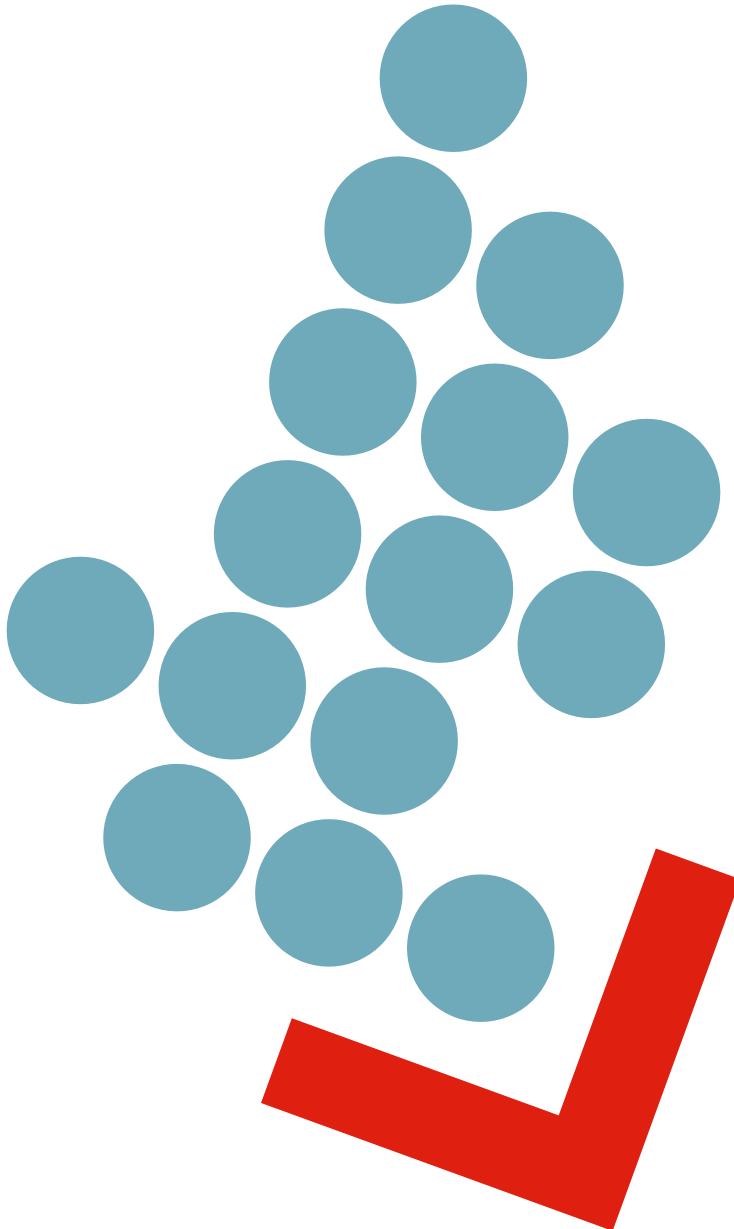

Möjlighet till yrkesutbildning som vuxen, finns den?

Författare:

IRENE WENNEMO

THOMAS HAGNEFUR

Innehåll

	sid
Inledning	2
Utgångspunkt och slutsatser	2
Underlaget	4
Byggnads- och anläggningsyrken	4
Elektrikeryrken	7
Industri-, reparations- och underhållsyrken	8
Transport och fordon	10
Kockar och kokerskor	11

Inledning

Många varnar för att den goda sysselsättningsutvecklingen i Sverige kommer att brytas inom kort. Skälet till detta är de överhettningstendenser som delar av den svenska ekonomin är på väg att drabbas av. Inom flera branscher börjar det bli svårt att rekrytera personer med rätt utbildning för jobben, och om bristen på arbetskraft blir för stor, pekar tidigare erfarenheter mot att detta leder till löneglidning som kan sprida sig till andra sektorer och skapa ett större inflationstryck.

Trots att arbetskraftsbristen har ökat markant på vissa delar av arbetsmarknaden ligger både den öppna och den totala arbetslösheten på nivåer som innebär att det fortfarande finns många som kan ta de lediga jobben. Den nuvarande regeringen har dessutom lovat att sysselsättningsambitionerna är större än så. Alla de som står utanför arbetskraften bör i möjligaste mån ges möjligheter att försörja sig genom arbete.

Varför uppstår då överhettningstendenser trots att många fortfarande är arbetslösa? Regeringens svar på detta har varit att ersättningsnivåerna är för höga. Bara de sänks kommer de arbetslösa bli mer villiga att ta okvalificerade jobb till lägre löner och arbetsmarknaden kommer att fungera bättre. Men när problemen på arbetsmarknaden granskas mer noggrant är det uppenbart att överhettningstendenserna finns bland jobb som kräver yrkesutbildning. Arbetsgivarna har inga problem att hitta sökande till jobb som inte kräver några specifika kvalifikationer. I själva verket finns det många sökande till varje jobb av denna typ. Det är stora kullar som nu lämnar gymnasiet och vill ha ett jobb. Dagens utformning av gymnasieskolan har dessutom lett till att en minoritet av ungdomarna fullföljer en yrkesförberedande utbildning som leder till jobb. Det har också under de senaste åren kommit många människor till Sverige från andra länder och de söker sig nu ut på arbetsmarknaden. I denna grupp är kunskaperna i svenska fortfarande bristfälliga och den yrkesutbildning man har från sitt gamla hemland är inte alltid helt relevant i Sverige.

Utgångspunkt och slutsatser

Vår utgångspunkt för rapporten har varit tankar kring utbildningssystemets förmåga att svara upp mot människors vilja att etablera sig på arbetsmarknaden. Vilka möjligheter finns det för dem som inte har en yrkesinriktad gymnasieutbildning, eller för dem som vill byta inriktning i arbetslivet, att utbilda sig till yrkesarbete? Det är den frågeställningen som varit utgångspunkten för denna rapport.

I AMS' redovisning av yrken eller yrkesområden med stort behov av arbetskraft har man upprättat en lista med de trettio mest efterfrågade yrkena.¹ Arton av dessa är yrken som finns inom LO-området. Tio av dessa är yrken relaterade till byggbranschen, inklusive elektriker. Fem yrkesområden hör hemma i industrin, två inom transport och slutligen är kockar/kokerskor inom tjänstesektorn efterfrågade på arbetsmarknaden.

---

¹ http://ams.se/vfj_top30.aspx?C=30950&OC=30950&A=0&AP=0

Det som är kännetecknande för alla dessa yrken är att jobbet ställer krav på tydliga yrkesspecifika färdigheter. Det krävs yrkesbevis eller certifikat som i byggsektorn, körkort för buss eller lastbil eller andra intyg på att man tillägnat sig vissa kunskaper och färdigheter. Det som också är kännetecknande för denna typ av jobb är att dessa färdigheter är lika användbara hos många olika arbetsgivare och att utbildningarna är relativt dyra att anordna, även om de för den skull inte behöver vara speciellt långa. Det finns alltså rationella skäl för arbetsgivare att inte själva stå för utbildningskostnaden. Om en arbetslös skulle erbjuda sig att för en låg lön jobba hos en given arbetsgivare, mot att denne står för utbildningskostnaden, skulle den anställde, så fort utbildningen var klar, kunna lämna detta jobb för att få bättre betalt i ett annat företag.

I denna typ av jobb, där det nu råder brist på arbetskraft, bör samhället ta ett ansvar för utbildningen om arbetsmarknaden ska fungera bra. Resultatet av vår granskning är nedslående. Det finns i dag knappt några möjligheter att utbilda sig till jobb inom byggbranschen om man inte genomgått rätt gymnasieutbildning. Det finns i och för sig några lovvärda initiativ inom ramen för arbetsmarknadsutbildningarna, men dessa ställer krav på att man är arbetslös för att man ska ges möjlighet att genomgå en sådan utbildning.

För de som är villiga att ta studielån för att gå en byggutbildning finns det inte så många möjligheter. På ungefär samma sätt ser det ut inom industrisektorn. Här har det av tradition funnits många arbetsmarknadsutbildningar som tidvis utgjort den huvudsakliga försörjningskällan av arbetskraft till industrin. Exempel på arbetsmarknadsutbildningens stora betydelse är att 25 procent av samtliga deltagare i arbetsmarknadsutbildning i nuläget finns inom två industriyrken. Inom det reguljära utbildningssystemet finns dock betydligt färre möjligheter att genomgå en av arbetsgivarna värdesatt utbildning.

Inom transportsektorn ser det nästan lika illa ut. Det finns enstaka kommuner som tar ett ansvar för utbildningen av yrkesförare. I Stockholmsregionen, där det råder stor brist på yrkesförare, finns en bussförarutbildning i Haninge och en c-körkortsutbildning i Upplands Bro.

Det är uppenbart att det finns ett matchningsproblem mellan efterfrågan på yrkesutbildad arbetskraft och det utbud av utbildningar som skulle kunna tillgodose behovet. Ännu märkligare är då att resurserna för att komma tillrätta med matchningsproblemen minskas. Arbetsmarknadsutbildningar och kommunal vuxenutbildning minskas kraftigt och KY-utbildningarna expanderar inte för att möta behovet. Stimulanser för dem som skulle behöva komma i utbildning i form av t ex rekryteringsbidrag tas bort. Detta sker när det för många skulle räcka med en ettårig yrkesinriktad utbildning för att snabbt och med viss långsiktig säkerhet etablera sig på arbetsmarknaden.

Underlaget

Vi har utgått från de redovisade bristyrkesområdena för att närmare undersöka det utbud av utbildningar som finns. Vad vi har kunnat se finns ingen samlad statistik på antalet utbildningsplatser inom olika yrkesområden. Undersökningen gör inte anspråk på att vara heltäckande bl a på grund av informationsbrister, t ex när det gäller information om förkunskapskrav. Det kan även finnas enstaka företag eller utbildningsanordnare som vi av någon anledning inte uppmärksammat. Syftet är snarare att försöka ge en översiktlig bild av möjligheterna för vuxna² att få en ordentlig yrkesutbildning som motsvarar en växande efterfrågan under pågående högkonjunktur. Utgångspunkten har varit AMS' ”30 i topp” och vi har i denna rapport utgått från dessa yrken för att bedöma om matchningssituationen är problematisk. Som underlag har vi använt AMS' sökmotor för olika utbildningar inklusive KY³, Lernias utbud av arbetsmarknadsutbildningar och gymnasial yrkesinriktad vuxenutbildning⁴, AMS-rapporterna Var finns jobben 2007, Arbetsmarknadsutsikterna för år 2007 och 2008 samt SCBs rapport Arbetskraftsbarometern '06.

I texten finns antalet utbildningserbjudanden som vi hittat vid internetsökning angivna för respektive utbildningsområde. Dessa är inte bearbetade i detalj och omfattar såväl utbildningar som leder till yrke som korta påbyggnadsutbildningar för redan yrkesutbildade. Däremot har en grovsortering gjorts där det varit uppenbart att en tidigare genomförd yrkesutbildning utgjort förkunskapskrav.

Denna rapport är en översiktlig inventering och bedömning av ett heterogent material och dess slutsatser är således inte absoluta.

Byggnads- och anläggningsyrken

Rekryteringsproblemen var i början av 2007 störst inom byggnads- och anläggningsyrkena, enligt länsarbetsnämndernas bedömning. Det besvärliga rekryteringsläget märks också i AMS' intervjuundersökning med arbetsgivare. Hälften av byggföretagen uppgav att de hade brist på arbetskraft och vart fjärde företag uppgav att de inte kunde expandera i den takt de planerat.⁵ 2004 var 90 100 personer verksamma inom byggnadsbranschen och det utexaminerades 2 590 elever från gymnasieskolan 2004/05.

Bedömningen 2006 var att det rådde balans när det gällde utbud och efterfrågan på nyutexaminerade. Bristen på yrkeserfarna byggnadsarbetare var och är stor. För närvarande är det ytterst få utbildade eller yrkeserfarna byggnadsarbetare som är inskrivna på arbetsförmedlingen som arbetslösa. Detta innebär att arbetskraftsbristen blivit ännu mer påtaglig.⁶ Behovet, både på ett och tre års sikt, bedöms komma att öka.⁷

---

² Begreppet vuxen (20 år och däröver) avser här även de ungdomar som lämnat gymnasiet med avgångsbetyg men med annan inriktning än den bransch man nu vill söka sig till.

³ <http://utbildningar.ams.se/main/frames.asp>

⁴ http://www.lernia.se/Utbildning/Kurser_och_utbildningar/

⁵ AMS, Ura 2007:1, Var finns jobben 2007

⁶ AMS, Ura 2007:3, Arbetsmarknadsutsikterna för år 2007 och 2008

Bygg- och anläggningsbranschen består av många olika yrken. De som finns med på 30-i-topplistan är:

anläggningsarbetare, betongarbetare, bygg- och anläggning, byggnadsträarbetare, murare, målare, takmontörer, golvläggare samt VVS-montörer.

Ser man till vilka **KY-utbildningar** som är möjliga utan grundutbildning i branschen, så finns det inte mycket att välja på. Sökningen gav 23 utbildningserbjudanden. Grundförutsättningen är att man har grundläggande behörighet till högskolan för tillträde. Få utbildningar erbjuds och ingen med direkt anknytning till byggnadsproduktion förutom en utbildning till byggnadsingenjör i Nacka. Därutöver finns några 80-poängsutbildningar inom fastighetsteknik och förvaltning.

Exempel på andra utbildningar utan krav på grundläggande utbildning inom området:

Energi och klimatkonsult - utbildningen omfattar 80 KY-poäng, cirka två år. Efter utbildningen kan man arbeta som tekniker eller konsult inom fastighetsbranschen med inriktning på energi, ventilation och luftkvalitet.

VVS-projektör - utbildningen omfattar 80 KY-poäng, cirka två år. Efter utbildningen ska man kunna arbeta som kvalificerad tekniker med projektledning, projektering, konstruktion av VVS-installationer, kalkylering och samordning av miljöfrågor på företag inom VVS-branschen.

Jord och bergborrning - utbildningen jord-, berg- och mediaborrning ger de kvalifikationer man ska ha för att kunna arbeta självständigt med planering, ledning och utförande av kompletta borrhål.

Väghållning - utbildningen omfattar 40 KY-poäng, cirka ett år. Efter utbildningen kan man arbeta inom områdena för gator och vägar, som t ex projektledare inom drift- och underhåll, gatuprojektör eller som projektledare för drifts-, gatuhållnings- och servicetekniker.

När det gäller **arbetsmarknadsutbildning** däremot finns ett utbud som direkt motsvarar de mest efterfrågade yrkena inom byggnadsbranschen. För att bli antagen utan förkunskaper måste man i många fall vara antagen av branschen som arbetssökande men sakna byggutbildning. Några utbildningar ställer också krav på yrkesintroduktion innan man får påbörja en utbildning. Närliggande områden, som t ex ställningsbyggare, VVS-montörer och kyltekniker finns också som arbetsmarknadsutbildning. Som förberedande utbildning finns yrkesintroduktioner för både byggt teknik och VVS, men förlagda till enbart en ort⁸. Sökningen gav 55 utbildningserbjudanden. Utbildningarnas omfattning varierade mellan 20 och 40 veckor.

Yrkesinriktad gymnasial vuxenutbildning förekommer till viss del inom bygg- och fastighetsteknik. 34 utbildningserbjudanden fanns inom det området. De allra flesta av de

---

⁷ SCB, Arbetskraftsbarometern '06, Information om utbildning och arbetsmarknad 2006:4

⁸ Lernia erbjuder arbetsmarknadsutbildning på cirka 70 orter i landet

mest efterfrågade yrkesområdena fanns representerade⁹. Sjutton utbildningar gällde yrken inom byggnadsbranschen. Nio utbildningar riktades till VVS och ventilation. Övriga inriktades mot fastighetsskötsel. Många av utbildningarna var dock koncentrerade till södra Sverige.

Byggbranschen har ett utbildningssystem som regleras genom yrkesutbildningsavtal. Där förutsätts att man förutom praktik under utbildningstiden också har fullgjort sin färdigutbildning som lärling på ett företag, innan man får sitt yrkesbevis eller yrkescertifikat. Detta grundkrav gäller vid gymnasieutbildning som är den dominerande utbildningsformen. Detsamma gäller även för de arbetsmarknadsutbildningar som riktar sig mot byggnadsbranschen. Efter avslutad utbildning måste man skaffa sig den fastlagda lärlingstiden ute på ett företag. Enligt Byggnads är detta inget problem för dem som söker sig till branschen som vuxna. När det gäller arbetsmarknadsutbildningarnas innehåll är det format och godkänt utifrån branschens krav. Förekomsten av traditionell lärlingsutbildning¹⁰ inom byggbranschen, vare sig det gäller ungdomar eller vuxna, är ovanlig, även om den förekommer.

- Slutsats

Vad vi har kunnat se finns det få möjligheter att etablera sig i byggbranschen om man inte är arbetslös. KY-utbildningarna har grundläggande behörighet till högskolan som inträdeskrav, och erbjuder dessutom mycket få grundläggande utbildningar inom sektorn. Huvuddelen är påbyggnadsutbildningar eller specialisering baserad på en tidigare genomförd utbildning.

Det innebär för många byggintresserade att arbetsmarknadsutbildning eller yrkesinriktad kommunal vuxenutbildning är de enda möjliga alternativen. Inom arbetsmarknadsutbildningen är förutsättningen att man har en byggutbildning som grund eller att man är anställd utan utbildning. Komvux-utbildningarna är få och geografiskt avgränsade. Arbetsmarknadsutbildningarna som är kvalitetssäkrade av branschen erbjuder många olika yrkesområden, och det verkar inte heller finnas några problem att få lärlingsplats för färdigutbildning. Det är därför anmärkningsvärt att resurserna för arbetsmarknadsutbildningar, som ska tillgodose ett behov av bristyrkesutbildning, minskat och att antalet platser avsevärt reducerats.

Traditionell lärlingsutbildning förekommer i byggbranschen, men är försumbar när det gäller antalet individer som utbildar sig den vägen.

---

⁹ Anläggare, byggnadsplåtslagare, murare, plattsättare, träarbetare, golvläggare samt vvs

¹⁰ Med traditionell lärling avses att hela utbildningstiden är förlagd till en arbetsplats, man är anställd i företaget och det bedrivs inte några systematiska teoretiska studier.

Elektrikeryrken

När det gäller elbranschen är både elmontörer, distributionselektriker och installationselektriker efterfrågade. Arbetslösheten i branschen har minskat kraftigt de senaste två åren. Behovet av el-utbildade på både ett och tre års sikt bedöms öka. AMS' bristindex visar att det kan bli stor brist i nästan hela landet, med undantag av norra Mellansverige och övre Norrland där bristen bedöms bli mindre. 2004 fanns det 47 100 förvärvsarbetande elektriker. 2006 utexaminerades 776 elektriker från gymnasieskolans elprogram¹¹.

När det gäller **elektrikeryrken** finns endast några **KY-utbildningar** att välja på. Kurser för drifttekniker med elkraftinriktning, elteknik samt distributionselektriker kan sökas med endast grundläggande behörighet till högskolan. Sökningen gav 95 utbildningserbjudanden men endast ett fåtal som berör elektrikeryrket, då yrket är sorterat under sök-begreppet tillverkning och underhåll.

Inom **yrkesinriktad gymnasial yrkesutbildning** finns en utbildning förlagd i Sundsvall som genomförs av ett privat utbildningsföretag¹² som utbildar elektriker med olika inriktning, och som är godkänd av ECY, elbranschens centrala yrkesnämnd. Företaget erbjuder utbildningen delvis på distans och har rullande intag. Man har helt nyligen också etablerat sig i Nyköping. Praktikplatser ordnas bl a med hjälp av ett bemanningsföretag. Därutöver finns utbildningar omfattande 40 till 65 veckor på cirka åtta orter som gör det möjligt att bli elektriker.

Arbetsmarknadsutbildningen hade det största utbudet. Totalt gav sökningen 111 utbildningserbjudanden på sökbegreppet el och automationsteknik. Elektrikerutbildning med inriktning mot elteknik, industri, distribution och elektronik erbjöds. Cirka ett trettiotal utbildningar fanns att välja på, men återigen var den geografiska dominansen i södra Sverige.

Efter avslutad gymnasial vuxen- eller arbetsmarknadsutbildning återstår 1 600 timmars praktik innan man kan få ECYs elcertifikat, vilket ger den teoretiska grunden för begränsad behörighet 1 (BB1). För att godkännas krävs betyget godkänt i de teoretiska delarna och betyget väl godkänt i de praktiska momenten. Efter två års yrkeserfarenhet under överinseende av behörig elektriker kan ansökan göras om behörighet hos Elsäkerhetsverket.

Elbranschen liksom byggbranschen har ett utbildningssystem som regleras genom yrkesutbildningsavtal. Elbranschen accepterar inte traditionell lärling inom sina yrkesområden.

---

¹¹ På gymnasieskolans Elprogram utexaminerades 3 276 elever -06. De inriktningar som leder till elektrikeryrket består av elteknik och automation. Dessa elever utgjorde knappt en fjärdedel av programmets alla elever.

¹² <http://www.elutbilda.nu/>

- Slutsats

Återigen finns det få grundläggande utbildningar inom KY, något fler inom gymnasial vuxenutbildning och flest utbildningar mot elektrikeryrket inom arbetsmarknadsutbildningen. Det kan därför åter konstateras att de neddragningar som nu gjorts på detta område är kontraproduktiva.

Industri-, reparation- och underhållsyrken

Den starka industrikonjunkturen har lett till ökade rekryteringsbehov, men får inte fullt genomslag i rekryteringar och ökad sysselsättning. Företagen arbetar istället mycket med att effektivisera produktionen, genom produktivitetshöjande investeringar. Kapacitetsutnyttjandet uppgick första kvartalet i år till 91,6 procent. 74 procent av de tillfrågade företagen uppgav att man inte klarar en produktionsökning på mer än 10 procent, innan man måste rekrytera mer personal.¹³ För år 2007 bedömer AMS att sysselsättningen fortsätter att öka och att uppgången breddas till allt fler yrken. Ökningen återfinns främst hos små och medelstora företag. Det medför en sammantagen uppgång på efterfrågan med 11 000 personer under året. Men det finns skillnader i efterfrågan och den ökar mest inom yrken med högre kvalifikationskrav.

2004 fanns 134 000 personer med verkstadsutbildning och det utexaminerades 880 elever från gymnasieskolan 2004/05. Bedömningen 2006 var att det rådde balans när det gällde utbud och efterfrågan på nyutexaminerade. Bristen på yrkeserfarna inom industrin var och är stor. Behovet, både på ett och tre års sikt, bedöms komma att öka - mycket beroende på ökat antal pensionsavgångar samt otillräckliga utbildningsvolymmer.

De yrken som är mest efterfrågade och placerats på 30 i topp-listan är:

maskin- och motorreparatörer, svetsare, tunnplåtslagare, verktygsmakare, verktygsmaskinsoperatörer, industrilackerare.

Inom industrin finns en rad olika yrken med olika grader av kvalifikationskrav. Inom **KY** finns en stor variation på utbildningar som erbjuds för dem som saknar tidigare utbildning från Industriprogrammet. Sökbegreppet tillverkning och underhåll gav 95 utbildningserbjudanden. Bland dessa fanns inga svetsutbildningar. Som exempel på **KY-utbildningar** riktade mot industrin kan följande nämnas:

automationstekniker, drift- och servicetekniker, grafisk binderiteknik, industriell IT, industri-rörmontör, industriteknik, mekatronik, produktionstekniker, produktionsutvecklare, processtekniker stål och metall.

Inom **yrkesinriktad kommunal vuxenutbildning** gav sökbegreppen verkstads- och CNC-teknik 27 utbildningserbjudanden och svets- och plåtteknik 39 utbildningserbjudanden. Verkstad/CNC finns på cirka tio orter med relativ spridning i landet. Utbildningarna

---

¹³ AMS, Ura 2007:3, Arbetsmarknadsutsikterna för år 2007 och 2008

omfattar mellan 1000 och 1800 gymnasiepoäng. Svets- och plåtteknik visar samma spridning på orter men 19 av utbildningarna bedrivs i Karlstad, och då i form av kortare utbildningar i moduler. De längre utbildningarna omfattade mellan 1100 och 1700 gymnasiepoäng.

Däremot finns ett rikt utbud av utbildningar när det gäller **arbetsmarknadsutbildning**. AMS konstaterar att arbetsmarknadsutbildning med inriktning mot tillverkningsyrken är den huvudsakliga försörjningskällan av arbetskraft till industrin. Exempel på arbetsmarknadsutbildningens stora betydelse är att 25 procent av samtliga deltagare i arbetsmarknadsutbildning finns inom två industriyrken.¹⁴ Verkstads- och CNC-teknik gav 113 utbildningserbjudanden medan svets- och plåtteknik gav 106 utbildningserbjudanden.

Exempel på vanligt förekommande arbetsmarknadsutbildningar som erbjuds är:

CNC-tekniker, automation, företagsförlagd industriutbildning, industriteknik inom skärande bearbetning, reparatörs- och verkstadsteknik, verkstadsmekaniker och -tekniker, Europasvetsare, svets- och plåtteknik, ventilationsplåtslagare och lärling svets och plåt.

Den senare vänder sig till åldersgruppen 20-30 år och pågår under ett år. Många av utbildningarna har dessutom kontinuerliga intag, så det verkar inte vara brist på möjligheter till snabb intagning. De begränsningar som finns är tillgången på resurser, men ibland även sökanden med otillräckliga förkunskaper i t ex kärnämnen.

Utbildningarnas längd varierar beroende på område där de längsta utbildningarna är inom CNC och uppgår till 58 veckor. Längden varierar dessutom mellan individer då validering av förkunskaper och tidigare yrkeserfarenhet vägs in i individuella studieplaner.

- **Slutsats**

Inom industri, reparation och underhållsyrken verkar **KY-utbildningarna** öppna större möjligheter för dem som vill börja arbeta inom industri- och verkstadssektorn, jämfört med byggsektorn. Den **yrkesinriktade gymnasiala yrkesutbildningen** erbjuder få orter med begränsad inriktning men erbjuder ändå en möjlighet för dem som bor relativt nära utbildningsorterna. **Arbetsmarknadsutbildningarna** visar stor bredd av utbildningar som efterfrågas av arbetsmarknaden. Utbildningseffektiviteten är hög då individualiserade studieplaner verkar vara vanligt förekommande.

Trots produktionshöjande investeringar verkar det tydligt att det finns en bestående obalans mellan efterfrågan på yrkesutbildad arbetskraft och utbildningsutbud. Men istället för att erbjuda arbetslösa möjligheter att skaffa sig en efterfrågad yrkesutbildning styrs de mot arbeten med låga krav på yrkeskunnande. Det innebär att de troligtvis kommer att bli de första som åter hamnar i arbetslöshet när konjunkturen vänder.

---

¹⁴ AMS, Ura 2007:1, Var finns jobben 2007, s 5

Transport och fordon

Framför allt har denna bransch brist på lastbilschaufförer och kranförare och vissa län lider också brist på busschaufförer och lokförare. Sysselsättningen bedöms öka med 6 000 personer under innevarande år. Men även lastbils- och bilmekaniker råder det brist på, även om de inte kvalat in på listan med de trettio mest efterfrågade yrkena.¹⁵

2004 fanns 32 600 personer med transportutbildning och det utexaminerades 1 010 elever från gymnasieskolan 2004/05. Varje år lämnar dock mellan 3- och 4 000 transportutbildade branschen. Bedömningen 2006 var att det rådde brist på både nyutexaminerade och yrkeserfarna. Behovet, både på ett och tre års sikt, bedöms komma att öka.

2004 fanns 75 700 personer med fordonsutbildning och det utexaminerades 1 565 personer 2004/05. Bedömningen 2006 var att det rådde brist på både nyutexaminerade och yrkeserfarna. Behovet, både på ett och tre års sikt, bedöms komma att öka.

Även den egna branschorganisationen TYA har undersökt åkeriföretagens arbetskraftsbehov.¹⁶ Hälften av de företag som ingick i undersökningen hade problem att rekrytera förare. Rekryteringarna som genomförts motsvarar 9 procent av hela den befintliga förarkadern. Hälften av de rekryterade förarna kom från ett annat företag, medan endast 9 procent kom från transportinriktningen på gymnasiet fordonsprogram. Den utbildningen är dessutom den som bäst motsvarar företagets kompetensbehov. 70 procent av eleverna finns kvar i transportbranschen fem år efter avslutat program på gymnasiet. Branschföreträdare har framfört det stora behovet av att utöka antalet utbildningsplatser.

När det gäller **KY-utbildningar** inom transportsektorn fanns 23 utbildningserbjudanden. De vanligaste utbildningarna var inom logistik och transportledning. Det fanns därutöver lokförarutbildningar som omfattar 40 KY-poäng, motsvarande ett års studier. Under tretton veckor fördelade på tre tillfällen genomförs praktik. Efter anställning ingår dessutom internutbildning i form av körträning. Utbildningarna erbjuds i Ängelholm, Mjölby, Hallsberg och Vännäs. Några orter erbjuder två intagningar under året.

Sökning av **yrkesinriktad kommunal vuxenutbildning** hos Lernia gav 18 utbildningserbjudanden och hos Arbetsförmedlingen 14 utbildningserbjudanden. I *Lernias* utbud fanns en handfull utbildningar både till fordons- och lastbilmekaniker. Fordonslackerare fanns också som alternativ. Utbildningslängden varierade mellan 31-61 veckor och mellan 1750 till 2400 poäng.

AMS' utbud var mer inriktat mot olika förarutbildningar. Åtta lastbilsförarutbildningar på åtta olika orter med geografisk spridning från Alvesta till Vännäs erbjöds. Fyra maskinförarutbildningar på lika många orter, men i Upplands-Bro hade man sex intagningar per år. Bussförarutbildningar på elva orter från Alvesta till Vilhelmina fanns i utbudet. På flera av orterna erbjöds flera kursstarter under året. Förarutbildningarna varierade i om-

¹⁵ AMS, Ura 2007:1, Var finns jobben 2007, s 12 tabell 2.

¹⁶ TYA (Transportfackens Yrkes och Arbetsmiljönämnd vilken ägs av branschens parter) Arbetskraftsbehov 2006, SIFO research International, Ingemar Boklund

fattning beroende på inriktning, från 10 till 60 veckor. Maskinförarutbildningen uppgick till 10 veckor, men där krävdes istället 4 200 körtimmar för att få ut sitt förarbevis.

Lernias **arbetsmarknadsutbildningar** uppvisade 42 utbildningserbjudanden. Inget av dessa var förarutbildning. Lastbils- och fordonsmekaniker var vanligast förekommande. Utbildningarnas längd varierade från 48 till 60 veckor. Inom dessa yrkesinriktningar fanns också möjlighet att gå både ”prova-på-kurs” och en förberedande mekanikerutbildning med påbyggnad. Fyra sådana utbildningar kunde hittas. Övriga utbildningar var bilskadereparatör, rekonditionerare, lackerare, däckmontör samt reservdelsman. Utbildningarna var fördelade på tio orter över landet från Kävlinge i söder till Holmsund i norr.

- **Slutsats**

Lokförarutbildningen kan man enbart få inom KY. Det är svårt att tro att de utbildningar som redovisats räcker för att täcka de behov som finns. De bristyrken som är mest efterfrågade i branschen, maskin- och fordonsförare, kan endast utbildas inom den yrkesinriktade kommunala vuxenutbildningen. Detsamma gäller bussförarutbildningen. Deltagande i dessa utbildningar finansieras med studiemedel och förutsätter geografisk rörlighet. Har man då försörjningsansvar eller små marginaler kan man anta att intresserade och lämpade personer av de skälen utestängs från att skaffa sig en efterfrågad utbildning.

Kockar och kokerskor

Hotell- och restaurangbranschen har den starkaste sysselsättningsökningen i hela den privata tjänstesektorn. Antalet anställda ökade med 5,6 procent mellan åren 2005 och 2006. Första kvartalet i år var ökningen 9,3 procent, vilket motsvarar cirka 8 000 personer.¹⁷ Till detta kommer att personalomsättningen inom flera av yrkena är hög, vilket för med sig ett stort antal ersättningsrekryteringar. Restaurangbranschen är konjunkturkänslig men för närvarande är arbetsmarknadsutsikterna uppenbart goda för flera av restaurangyrkena. När det gäller kockar, i synnerhet välutbildade, är bristen på arbetskraft på många håll stor, framför allt i storstäderna.¹⁸

2004 fanns 63 500 personer med hotell- och restaurangutbildning och det utexaminerades 3 455 elever från gymnasieskolan 2004/05. Bedömningen 2006 var att det råde balans på nyutexaminerade, men en uttalad brist på yrkeserfarna. Behovet på ett års sikt bedömdes som oförändrat, men på tre års sikt bedömdes behovet av hotell- och restaurangutbildade att öka.¹⁹

Inom **KY-utbildningen** fanns 51 utbildningserbjudanden. Två utbildningar fanns med inriktning mot gastronomi och maritim gastronomi, där avslutat HR-program inte fanns som krav. Båda utbildningarna var ettåriga och de med erfarenhet från branschen hade företräde.

---

¹⁷ AMS, Ura 2007:3, Arbetsmarknadsutsikterna för år 2007 och 2008

¹⁸ AMS, Ura 2007:1, Var finns jobben 2007, s 8

¹⁹ SCB, Arbetskraftsbarometern '06

Yrkesinriktad kommunal vuxenutbildning erbjuds både via Lernia och AMS.

I *Lernias* utbud som gav 37 utbildningserbjudanden fanns flera utbildningar inom restaurang och storkök. Sju av dessa bedömdes ha en sådan omfattning att de gav kompetens att arbeta som kock/kokerska. Utbildningarnas längd varierade mellan 32 och 44 veckor, med en poängomfattning mellan 1100 och 1550 poäng. Stockholm, Karlstad, Lund och Helsingborg utgjorde utbildningsorterna. Förutom dessa fanns också en handfull utbildningar av mer grundläggande/förberedande karaktär.

AMS gav 10 utbildningserbjudanden där hälften visade sig vara kockutbildningar. De omfattade mellan 42 och 45 veckor och varierade mellan 1000 och 1500 poäng. Utbildningarna var lokaliserade till Göteborg, Västerås och Stockholm.

Arbetsmarknadsutbildningen inom restaurang och storhushåll gav 65 utbildningserbjudanden. Nitton av dessa var rena kockutbildningar omfattande mellan 35 och 70 veckor. Profiler som butikskock, à la carte, restaurang och storkök var alla representerade. En stor andel praktik ingick i utbildningarna. I samband med utbildningen avläggs ett teoretiskt prov. Efter minst ett års yrkesverksamhet har man sedan möjlighet att avlägga ett gesällprov utformat av branschen.

- Slutsats

Återigen visade sig arbetsmarknadsutbildningen ha det största utbudet. Det samlade utbudet inom yrkesinriktad kommunal vuxenutbildning var geografiskt avgränsat till ett fåtal orter, men nära stora arbetsmarknadsområden. KY-utbildningarna var närmast obefintliga inom yrkesområdet. Med den expansiva fas som branschen upplever med brist på utbildade kockar, så bedöms utbildningsutbudet inte motsvara den efterfrågan som råder och som bedöms kvarstå de närmaste tre åren.

Rapporten kan hämtas som pdf-dokument på LOs hemsida eller
beställas från LO-distribution:
lo@strombergdistribution.se
Telefax: 026-24 90 26

Juli 2007
ISBN 91-566-2388-7
www.lo.se